

ศึกษาบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระครูศรีปริยัติวารภรณ์
(ทองสุข จิตตสาโร)

A Study Of The Role In Educational Welfare Of
Phrakhrusripariyatvarabhorn (Thongsuk Cittasāro)

พระอรุณ เตชพโล (สำอังก์สอาด)¹, พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ², ธนรัฐ สะอาดเยี่ยม³

Phra Arun Tejapalo (Sam-ang)¹, Phrakrupariyadvisuttikhun², Thanarat Sa-ard-iam³

¹⁻³หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

¹⁻³M.A. Program in Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campas

¹phraxruntechphlo@gmail.com

Received : September 4, 2023; Revised : October 8, 2024; Accepted : January 30, 2025

บทคัดย่อ

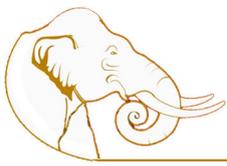
บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการจัดการศึกษาสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการศึกษสงเคราะห์ของพระสงฆ์ และ 3) เพื่อศึกษาบทบาทด้านการศึกษสงเคราะห์ของพระครูศรีปริยัติวารภรณ์ (ทองสุข จิตตสาโร) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ภาคสนาม โดยศึกษาจากเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง และลงพื้นที่เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

1) แนวคิดเรื่องการจัดการศึกษาสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา คือ แนวคิดที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกำหนดให้ภิกษุปฏิบัติอย่างหนึ่งใน 2 อย่าง คือ คันถุระและวิปัสสนาธุระ โดยการศึกษาจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรง และพระอรหันต์สาวกแล้วท่องจำไว้ด้วยปาก (มุขปาฐะ) เป็นการเรียนที่เรียกว่า คันถุระ เมื่อเรียนแล้วนำไปปฏิบัติเรียกว่า วิปัสสนาธุระ ซึ่งให้ความสำคัญระหว่างศิษย์กับอาจารย์ คือ อุปัชฌาย์กับสัทธีวาทริก และอาจารย์กับอันเตวาลิก โดยเฉพาะในช่วง 5 พรรษาแรก หรือนวภูมิต้องมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นมากที่สุด

2) แนวคิดเรื่องการศึกษสงเคราะห์ของพระสงฆ์ คือ การจัดการศึกษาที่ให้โอกาสแก่ผู้ด้อยโอกาส และผู้ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาให้ได้ศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยคณะสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการเพื่อสนองต่อนโยบายของรัฐ

3) บทบาทด้านการศึกษสงเคราะห์ของพระครูศรีปริยัติวารภรณ์ (ทองสุข จิตตสาโร) พบว่า มี 5 ด้าน คือ 1) การพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ โดยยึดหลักความเสมอภาคทางการศึกษา 2) การ

จัดการศึกษาสงเคราะห์เพื่อพระศาสนา จัดตั้งกองทุนการศึกษา และโครงการธรรมะในชุมชน 3) การจัดการศึกษาสงเคราะห์เพื่อสังคม วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาสงเคราะห์ 4) การจัดการศึกษาสงเคราะห์มอบทุนการศึกษาและอบรมจริยธรรมคุณธรรมแก่เด็กเยาวชน และ 5) การศึกษาสงเคราะห์พัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านกาย การเดินจงกรม นั่งสมาธิ ด้านจิตใจ การรักษาศีล 5 ไหว้พระ/สวดมนต์ ด้านสังคม การละเว้นจากอบายมุข และยาเสพติด ด้านปัญญา การนำหลักทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

คำสำคัญ: บทบาท; การศึกษาสงเคราะห์; พระครูศรีปริยัติวารภรณ์ (ทองสุข จิตตสาโร)

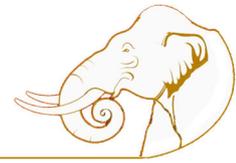
Abstract

This research aims to: 1) study the concept of educational welfare in Buddhism, 2) explore the concept of educational welfare among monks, and 3) examine the rules of educational welfare as applied by Phrakhrusripariyatvarabhorn (Thongsuk Cittasāro). This research employs qualitative research methods, including document analysis and field studies, with data collected from in-depth interviews and presents an analytical and descriptive account of the findings.

The results of the study are as follows:

1) In Buddhism, the concept of welfare education is defined by the Buddha's requirement for monks to engage in one of two practices: *Gantha-dhura* (the burden of study) and *Vipassanā-dhura* (the burden of insight development). Monks are to learn directly from the Buddha and his disciples (*Sāvaka*) through oral transmission (*Mukhapātha*), a process termed *Gantha-dhura*. Once acquired, this knowledge is then applied in practice, known as *Vipassana-dhura*. This educational framework emphasizes the relationship between students and teachers, particularly between *Upajjhaya* (preceptor) and *Saddhivihārika* (co-resident), as well as between *Ācariya* (instructor) and *Antevāsika* (apprentice). This mentorship is deemed crucial, especially during a monk's first five rainy seasons, a period when a *Navakabhikkhu* (neophyte) is expected to cultivate a strong bond with their mentors.

2) The concept of monastic welfare education focuses on offering opportunities to the disadvantaged and to those who lack the financial means to support their education, enabling them to continue their studies. This includes providing various forms of knowledge and training to individuals. Monasteries and monks conduct such educational initiatives in

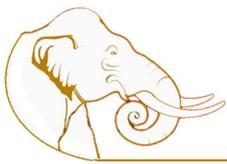
alignment with government policies, ensuring that education is accessible to all, especially those in need.

3) The educational welfare rules established by Phrakhrusripariyatvarabhorn (Thongsuk Cittasāro) encompass five key dimensions: 1) The development of welfare education founded on the principle of educational equality, 2) The creation of education funds and provision of resources such as teaching materials and lunch for summer ordination camps, alongside community Dhamma projects, 3) The management of social welfare education with temples serving as central hubs for educational welfare, 4) The administration of welfare education through scholarships for children and youth, and 5) The promotion of welfare education aimed at enhancing the quality of life, which includes physical health care, practices like walking and meditation, mental development through observing the five precepts and chanting, community improvement by abstaining from vices and drugs, and intellectual growth by applying Buddhist principles to lifestyle choices, enabling the community to address various issues intelligently.

Keywords: The Role; Educational Welfare; Phrakhrusripariyatvarabhorn (Thongsuk Cittasāro)

บทนำ

การศึกษาในสมัยพุทธกาล พระสงฆ์ได้รับการสั่งสอนจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรงบ้าง จากพระอรหันต์สาวกบ้างแล้วท่องจำไว้ด้วยปาก (มุขปาฐะ) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561 :970) ซึ่งเป็นการเรียนหลักธรรมเรียกว่า คันถะ เมื่อเรียนแล้วนำไปปฏิบัติเรียกว่า วิปัสสนาธุระ (ปาณิศา จินดานุรักษ์, 2563: 93) ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกำหนดให้ภิกษุปฏิบัติอย่างหนึ่งใน 2 อย่าง คือ คันถะและวิปัสสนาธุระ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548: 26) โดยลักษณะการศึกษาจะพบ รูปแบบ ดังนี้ 1) คันถะ แปลว่า ธุระฝ่ายคัมภีร์ ธุระ คือ การเรียนคัมภีร์ หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรม ในสมัยพุทธกาลก็คือ นวังกส์ตฤศาสน์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538: 115) คำสั่งสอนของ พระศาสดามือถึง 9 อย่าง เช่น บุคคลผู้มีสุตะมากทั้งเข้าถึงสุตะ เป็นอย่างไร คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีสุตะ คือ สุตะ เคยยะ เวยยากรณะ คาถา อุทาน อิติวุตตะก ขาตตะ อัฏฐธรรม เวทลละมาก ทั้งเขาก็รู้ธรรมแห่งสุตะมากนั้นแล้ว ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม บุคคลผู้มีสุตะมากทั้งเข้าถึงสุตะ เป็นอย่างนี้แล (อง.จตก. (ไทย) 21/6/11) 2) วิปัสสนาธุระ คือ ธุระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือ เจริญกรรมฐาน อันรวมทั้งสมณะที่เป็นเบื้องต้น เรียกรวมเข้าไว้โดยฐานมีวิปัสสนาเป็นส่วนสำคัญ (ปาณิศา จินดานุรักษ์, 2563: 95) หลักสำคัญในสมัยพุทธกาลนั้นได้กล่าวถึงการปฏิบัติในมหาสติปัฏฐานสูตร

โดยกล่าววาทานนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และ โทมนัส เพื่อบรรลุนิพพานธรรม เพื่อให้แจ้งนิพพานทางนี้คือสติปัญญา (ที.ม. (ไทย) 10/373/301)

กระบวนการศึกษาในพระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล ซึ่งให้ความสำคัญระหว่างศิษย์กับอาจารย์ คือ อุปัชฌาย์กับสัทธินิหาริก และอาจารย์กับอันเตวาสิก โดยเฉพาะในช่วง 5 พรรษาแรก หรือนวภูมิต้องให้ มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นมากที่สุด องค์ประกอบที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอุปัชฌาย์กับสัทธินิหาริก แน่นแฟ้นเรียกว่า อุปัชฌาย์วัตร (วิ.ม.(ไทย) 4/66/83) กับสัทธินิหาริกวัตร (วิ.ม.(ไทย) 4/67/88) และองค์ประกอบที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับอันเตวาสิกแนบแน่น เรียกว่า อาจารย์วัตรกับ อันเตวาสิกวัตร เป็นการเอาใจใส่ต่อกันและกันด้วยความเอื้อเพื่อเกื้อกูลทุกเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่การปลูกศรัทธาในกันและกันเป็นเบื้องต้น ก่อนที่จะนำไปสู่การทำกิจกรรมร่วมกันในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป (พระราชปริยัติกวี, 2562: 34-35)

ในการสงเคราะห์สมัยพุทธกาล เพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความทุกข์แก่มหาชน และเป็นการ อนุเคราะห์ต่อชาวโลก การบำเพ็ญกรณียกิจของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระสาวก มีวัตถุประสงค์และ ขอบเขตกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากพุทธพจน์ตั้งแต่ครั้งแรกที่ทรงส่งพระสาวกออกประกาศพระศาสนาว่า “...พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พวกเธออย่าได้ไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความ งามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและ พยานุชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน...” (ส.ส. (ไทย) 15/141/179-180) อันเป็นแนวทางแห่งการสงเคราะห์ เวไนยสัตว์โลกที่พระองค์ทรงมีความปรารถนาให้พระสงฆ์สาวก ได้ถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านการ สาธารณสงเคราะห์แก่ชาวโลก พระสงฆ์สาวกจึงมีภาระหน้าที่อันสำคัญที่ต้องสงเคราะห์แก่ประชาชนเพื่อให้ พ้นจากความทุกข์ทั้งหลาย (พระสมุห์วชิรา วิสุทฺโธ (พงษ์ศักดิ์), 2563: 358) ในทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์ไว้หลายหลักพุทธธรรม เช่น สังคหวัตถุ 4 (อง.อภฺธก. (ไทย) 23/24/267) พรหมวิหาร 4 (ที.ม. (ไทย) 10/327/256-257) อิทธิบาท 4 (อภ.วิ. (ไทย) 35/431/342) และสัปปริยธรรม 7 (อง.สตตก. (ไทย) 23/68/143-146) เป็นต้น ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมที่ให้การช่วยเหลือ ผู้อื่น และเป็นหลักการให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

พระเจ้าอโศกมหาราช นับว่าเป็นกษัตริย์ที่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ ทอดพระเนตรเห็นการไกล และความสำคัญของพระพุทธศาสนาในภายภาคหน้า พระพุทธศาสนา ประดิษฐานในประเทศไทยได้อย่างมั่นคงในปัจจุบัน ก็เนื่องจากการมีของพระเจ้าอโศกมหาราช พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองเรื่อยมา ยุคที่ 4 เถรวาทแบบลังกาวงศ์ พระพุทธศาสนาในยุคนี้ มีการนับถือ เป็นศาสนาประจำชาติไทยจนถึงปัจจุบัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555: 143) จึงหลีกเลี่ยง ไม่ได้ที่พระสงฆ์ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชนที่ศรัทธา และนับถือพระพุทธศาสนา เพราะการนำหลักธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเผยแผ่สู่ประชาชน และเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ จะต้องปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธองค์แล้วนำเอามาสั่งสอน และไปประกาศให้ประชาชนทำตามโดย

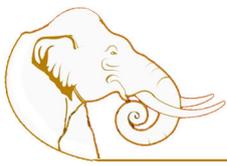

ประพฤติดี ปฏิบัติชอบตามหลักธรรม และเป็นการเผยแผ่สงเคราะห์ตามกระบวนของคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านศาสนศึกษา 3) ด้านการเผยแผ่ 4) ด้านสาธารณูปการ 5) ด้านศึกษา สงเคราะห์ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ (กรมการศาสนา, 2538: 9) ซึ่งเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาดำรงคงอยู่ ได้อย่างมั่นคงถาวร

บทบาทของพระสงฆ์ในการด้านการศึกษาในปัจจุบัน จึงเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต จากที่เคยตั้งโรงเรียนและสอนภายในวัด โดยมีพระสงฆ์ผู้สร้างโรงเรียนและผู้สอนด้วย กลายบทบาทมาเป็น ผู้สนับสนุนในทางการศึกษา มีการจัดการเรียนการสอนใช้หลักสูตรที่รัฐบาลกำหนด หรืออาจเป็นลักษณะ การให้ทุนสนับสนุนการศึกษา การให้ทุนในการสร้างอาคารเรียน ให้ทุนซื้อสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ ทางการศึกษา ให้ทุนการศึกษากับครูเพื่อพัฒนาครูในสาขาวิชาที่ขาดแคลน ให้ทุนการศึกษาแก่เด็กผู้ขาด แคลนทุนทรัพย์ ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในการพัฒนาการ ศึกษาขึ้น

บทบาทของพระครูศรีปริยัติวราภรณ์ (ทองสุข จิตตสาโร) ผู้เป็นพระมหาเถระที่มีคุณลักษณะ ของความเป็นนักปราชญ์ เป็นบัณฑิตผู้คงแก่เรียน รักในการศึกษา ใฝ่เรียนใฝ่รู้ ชอบชีวิตความเป็นครู มีฉันทะวิริยะในการเรียนการสอน ดำรงชีวิตในเพศพรหมจรรย์ตลอด 45 พรรษา ท่านมีความสุขอยู่กับการ เรียนการสอน และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อีกทั้งยังให้สงเคราะห์สนับสนุนการศึกษาหลายรูปแบบ เช่น เป็นครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยที่ไม่รับนิตยภัต หรือปัจจัยค่าตอบแทนมาเป็นเวลานาน 25 ปี เป็น อาจารย์พิเศษของมหาวิทยาลัยสงฆ์ จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนภายในวัด (พระครูศรีปริยัติวราภรณ์ (ทองสุข จิตตสาโร), 2557: คำปรารภ) และนอกจากนี้ก็ได้ร่วมกับชุมชนพัฒนาชุมชนในเขตบริการของวัด ด้วยนำเอาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์มาเป็นหลักสำหรับยึดเหนี่ยวจิตใจ หลักโอวาทปาติโมกข์ คือ “การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้บริสุทธิ์”(ที.ม. (ไทย) 10/90/50) นอกจากบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ในชุมชนตำบลหนองหลวง อำเภอโนนนารายณ์ จังหวัดสุรินทร์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแล้ว ท่านยังปกครองพระสงฆ์ให้อยู่ในวินัยสงฆ์ เพื่อให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใส ศรัทธาในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ และทำหน้าที่ในการช่วยเหลือชุมชนให้อยู่อย่างสันติสุข

จากความเป็นมาดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาบทบาทด้านการศึกษา สงเคราะห์ของพระครูศรีปริยัติวราภรณ์ (ทองสุข จิตตสาโร) ซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทด้านการจัด การศึกษา การสร้างกระบวนการ มีวิธีการเผยแผ่ธรรมะ โดยใช้สื่อสอนธรรมอย่างง่าย ๆ เหมาะสมกับสังคม ที่อยู่ในภาวะวิกฤติ และเมื่อประชาชนผู้ที่เข้าใจได้เข้าใจในธรรมะที่ท่านสอน นับได้ว่าเป็นการสงเคราะห์ ทางหลักธรรม โดยเฉพาะหลักธรรมขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่ท่านสอนอยู่เนื่อง ๆ นั้นฟังง่าย เข้าใจใน หลักธรรม และได้เนื้อหาสาระที่ดี และเหมาะสมกับประชาชนในยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการจัดการศึกษาสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา
- 2) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์
- 3) เพื่อศึกษาบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระครูศรีปริยัติวรารามณ์ (ทองสุข จิตตสาโร)

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ภาคสนาม โดยกำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยไว้ ดังนี้

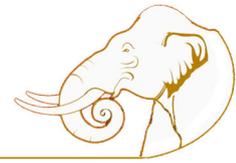
1. **รูปแบบการวิจัย** (1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลในเชิงเอกสาร โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 (2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสาร บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข่าวสารข้อมูลบทวิเคราะห์เกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ รวมถึงกรณีศึกษาข่าวสารข้อมูลที่เป็นประเด็นปัญหา ที่ปรากฏเป็นข่าวทางสื่อออนไลน์ต่าง ๆ

2. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเรื่องการจัดการศึกษาสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา แนวคิดเรื่องการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ และบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระครูศรีปริยัติวรารามณ์ (ทองสุข จิตตสาโร)

3. **ขอบเขตด้านพื้นที่** ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเฉพาะพื้นที่ในชุมชน ตำบลหนองหลวง อำเภอโนนนารายณ์ จังหวัดสุรินทร์

4. **ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก** ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) พระสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการ และระดับเจ้าอาวาส จำนวน 10 รูป 2) ผู้นำชุมชน/ข้าราชการ และประชาชนในชุมชนตำบลหนองหลวง จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 20 รูป/คน

5. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้ (1) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านทฤษฎี และภาคสนาม โดยใช้วิธีอธิบายเชิงพรรณนา ในประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย (2) เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุป เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการเขียนรายงานการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

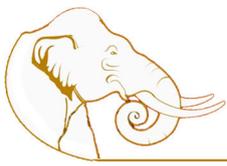
วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า **แนวคิดเรื่องการจัดการศึกษาสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา** เป็นแนวคิดที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกำหนดให้ภิกษุปฏิบัติอย่างหนึ่งใน 2 อย่าง คือ คันถุระและวิปัสสนาธุระ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548: 26) พระสงฆ์ได้รับการสั่งสอนจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรงบ้าง จากพระอรหันต์สาวกบ้างแล้วท่องจำไว้ด้วยปาก (มุขปาฐะ) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561 :970) ซึ่งเป็นการเรียนหลักธรรมเรียกว่า คันถุระ เมื่อเรียนแล้วนำไปปฏิบัติเรียกว่า วิปัสสนาธุระ (ปาณิศา จินดานุรักษ์, 2563: 93) ซึ่งให้ความสำคัญระหว่างศิษย์กับอาจารย์ คือ อุปัชฌาย์กับสัทธีวิหาริก และอาจารย์กับอันตเวทสิก โดยเฉพาะในช่วง 5 พรรษาแรก หรืออนุภุมิต้องให้มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นมากที่สุด ในการสงเคราะห์สมัยพุทธกาล การบำเพ็ญกรณียกิจของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระสาวก มีวัตถุประสงค์และขอบเขตกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากพุทธพจน์ตั้งแต่ครั้งแรกที่ทรงส่งสาวกออกประกาศพระศาสนา อันเป็นแนวทางแห่งการสงเคราะห์เวไนยสัตว์โลกที่พระองค์ทรงมีความปรารถนาให้พระสงฆ์สาวกได้ถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านการศึกษาสงเคราะห์แก่ชาวโลก (ส.ส. (ไทย) 15/141/179-180) พระสงฆ์สาวกจึงมีภาระหน้าที่อันสำคัญที่ต้องการสงเคราะห์แก่ประชาชน เพื่อให้พ้นจากความทุกข์ทั้งหลาย ซึ่งมีหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์ เช่น สังคหวัตถุ 4 (อง.อภฺรฺก. (ไทย) 23/24/267) พรหมวิหาร 4 (ที.ม. (ไทย) 10/327/256-257) อิทธิบาท 4 (อภิ.วิ. (ไทย) 35/431/342) และสัปปริสธรรม 7 (อง.สตตฺก. (ไทย) 23/68/143-146) เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า **แนวคิดเรื่องการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์** แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. การจัดการศึกษาที่ให้โอกาสแก่ผู้ด้อยโอกาส และผู้ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล สถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาให้ได้ศึกษาอย่างต่อเนื่องตามสมควร เปิดโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ที่ไม่มีโอกาสได้เรียนได้ศึกษา ฝึกอบรมความรู้ต่าง ๆ แก่ประชาชน โดยเป็นการจัดการศึกษาที่วัด และคณะสงฆ์ เป็นผู้ดำเนินการเพื่อสนองต่อนโยบายของรัฐ (พระครูพิพิธธรรมมานุศาสตร์, 2566: สัมภาษณ์ 20 เมษายน)

2. การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลในแต่ละชุมชน เช่น การช่วยเหลือเด็กเด็กด้อยโอกาสหรือขาดโอกาสทางการศึกษา อันเนื่องมาจากครอบครัวหย่าร้าง ถูกทำทารุณ เด็กกำพร้าขาดผู้อุปการะโดยมุ่งพัฒนาเด็กด้อยโอกาสหรือขาดโอกาสเหล่านั้น ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม และนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน (พระมหาคณานนต์ จารุวณฺโณ, 2566: สัมภาษณ์ 21 เมษายน)

3. การศึกษาสงเคราะห์ใน 5 ประเภท ดังนี้ **1. ประเภทการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์วัด และคณะสงฆ์ ต่อการศึกษาของรัฐตามความมุ่งหมาย 4 ประเภท** (พระอธิการบุญนาคร รกขิตฺตมโฆ, 2566: สัมภาษณ์ 21 เมษายน) ได้แก่ 1) การศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน หมายถึง การสนับสนุนส่งเสริมด้านการศึกษาทั้งในและนอกรวัด 2) การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน หมายถึง การสนับสนุนช่วยเหลือในการมีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านการศึกษา

3) การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา การลดละเลิกสิ่งเสพติด และอบายมุข หมายถึง การจัดกิจกรรมส่งเสริมและวิธีการลดละเลิกยาเสพติดในโรงเรียน 4) การศึกษาสงเคราะห์ที่ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส หมายถึง การให้โอกาสในการศึกษาแก่เยาวชนที่ด้อยโอกาส

2. การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการ

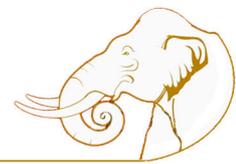
ในลักษณะนี้เป็นการจัดการศึกษา 4 ประเภท ได้แก่ 1) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติ และพระภิกษุสามเณร 2) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัด และพระสงฆ์ให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน 3) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมตั้งแต่เด็ก 4) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษา พระปริยัติธรรมหมวดธรรมบาลี หมวดธรรมวินัย และศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง

3. ประเภทการสงเคราะห์การศึกษาอื่นที่เจ้าคณะเจ้าอาวาส และพระภิกษุทั่วไป จัดการสงเคราะห์เป็นการส่วนตัว หรือเป็นรูปคณะสงฆ์ได้อีกหลายรูปแบบ ได้แก่ (พระบรมมหารัชมังคลาภิเษก, 2566: สัมภาษณ์ 23 เมษายน) 1) จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา 2) การช่วยพัฒนาสถานศึกษา 3) การช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา 4) ช่วยเฉพาะบุคคลกำลังศึกษา

4. การศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจของคณะสงฆ์ แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ (พระสัญญาชัย ปิยธมฺโม, 2566: สัมภาษณ์ 23 เมษายน)

1) การศึกษาที่ดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ประชาชน หรือพระภิกษุสามเณร ซึ่งการตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียน จัดอยู่ในการศึกษาสงเคราะห์ที่เป็นงานของคณะสงฆ์ มีหลักเกณฑ์และวิธีการตามประกาศของมหาเถรสมาคม และข้อบัญญัติที่กำหนดไว้ 2) การสงเคราะห์ที่เกี่ยวแก่การศึกษาสถาบันการศึกษาหรือบุคคลที่กำลังศึกษา เช่น จัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมที่สร้างคุณธรรมจริยธรรมและสามัคคีธรรมในท้องถิ่น และจัดบริเวณวัดให้เป็นอุทยานการศึกษา เป็นต้น

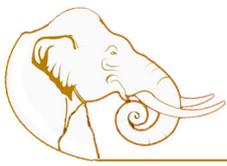
5. การศึกษาสงเคราะห์เป็นการศึกษาเพื่อเติมเต็มให้กับการศึกษาอีกลักษณะหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมุ่งพัฒนาเด็กขาดโอกาสทางการศึกษาให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีทักษะในการดำรงชีพ มีความคิดสร้างสรรค์ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม ตามหลักการที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ได้แก่ 1) เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาอันเนื่องมาจากปัญหาทางสภาพภูมิศาสตร์ ได้แก่ เด็กชาวเขา ชาวเรือ ชาวเกาะ เด็กต่างเชื้อชาติศาสนาและวัฒนธรรม 2) เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาอันเนื่องมาจากปัญหาทางสังคม ได้แก่ เด็กที่ครอบครัวหย่าร้าง เด็กที่ถูกทำทารุณ เด็กที่ถูกใช้แรงงานเด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้าขาดผู้อุปการะ เด็กที่ถูกล่อลวงละเมิดทางร่างกาย และเพศ หรือถูกล่อลวงละเมิดทางเพศ เด็กที่มีความเสี่ยงสูงต่อการถูกชักนำไปประกอบอาชีพอันไม่พึงประสงค์ เด็กที่ครอบครัวมีปัญหาเสพติด เด็กที่ครอบครัวมีปัญหาโรคเรื้อรัง โรคเอดส์ เป็นต้น 3) เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาอันเนื่องมาจากปัญหาทางการเมือง ได้แก่ เด็กที่เป็นบุตรหลานของผู้ได้รับภัย

ผู้อพยพลี้ภัยชายแดนบุตรหลานของผู้ที่มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ 4) เด็กยากจนที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะทางและปัญญาเป็นเลิศ (นายสมศักดิ์ ไหมทอง, 2566: สัมภาษณ์ 24 เมษายน)

4. การศึกษาสงเคราะห์เป็นประโยชน์ต่อชุมชน คือ 1) เป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไปในการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา 2) ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนของชาติ ในด้านการเรียนการศึกษา ทำให้คนที่ขาดโอกาสได้มีการศึกษา มีอาชีพ มีงานทำเมื่อจบการศึกษา รวมถึงการให้ที่อยู่อาศัย และอาหารทำให้เด็ก ๆ มีความอบอุ่น และมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ เมื่อเติบโตขึ้นมาก็เป็นผู้พร้อมด้วยศีลธรรมและเป็นคนดีของสังคม เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัด บ้าน โรงเรียน ให้มีความปรองดองและความสามัคคียิ่ง ๆ ขึ้นไป 3) ทำให้ประชาชนในชุมชนที่ประสบปัญหาเดือดร้อน ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ให้สามารถพึ่งพาตัวเองได้ ช่วยบรรเทาหรือแก้ไขหรือป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ และสามารถฟื้นฟูปรับสภาพของบุคคล ครอบครัว กลุ่ม และชุมชนให้ดีขึ้น 4) ทำให้ทั้งผู้สงเคราะห์และถูกสงเคราะห์ ร่วมกันแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็น นำไปสู่การพัฒนาแก้ไขจุด พัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน ตลอดทั้งมีนวัตกรรมในอยู่ร่วมกันในสังคมนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป 5) ช่วยพัฒนาบุคลากรของชุมชน ให้มีความรู้ในหลักพระพุทธศาสนาและปฏิบัติได้ถูกต้อง มีหลักธรรมในการดำเนินชีวิต ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข 6) ทำให้ได้ช่วยเหลือเด็กหลายกลุ่ม คือ (1) เด็กที่ยากจนให้ได้รับการศึกษา (2) เด็กด้อยโอกาส (3) เด็กที่ต่างวัฒนธรรม ชนกลุ่มน้อยให้ได้รับการศึกษา (4) เด็กเร่ร่อนให้ได้รับการศึกษา (5) เด็กที่ประสบปัญหาทางสังคม ทำให้เด็กเหล่านี้ได้เรียนรู้คำสอนทางพระพุทธศาสนา และฝึกวิชาชีพนำไปประกอบอาชีพและปรับใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (นายสุขใจ ไพเราะ, 2566: สัมภาษณ์ 20 เมษายน)

วัตถุประสงค์ที่ 3 บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระครูศรีปริยัติวารภรณ์ (ทองสุข จิตตสารโ) พบว่า มี 5 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ มี 6 หลักการ คือ 1) หลักความเสมอภาคทางการศึกษา กลุ่มเป้าหมายของการศึกษาสงเคราะห์ ส่วนมากเป็นผู้พลัดโอกาส และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ในการพัฒนาการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้การศึกษาสงเคราะห์ต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ เช่น จัดโรงเรียนก่อนเกณฑ์ในวัด และสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นต้น 2) หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง จัดการเรียนการสอน และกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตน 3) หลักบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิต อยู่บนพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับสภาพปัญหา วิถีชีวิต สภาพแวดล้อม และชุมชนท้องถิ่นของผู้เรียน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน โดยองค์รวม 4) หลักความสอดคล้องกับปัญหาความต้องการและความถนัดของผู้เรียน สามารถจัดการศึกษาให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นการพัฒนากระบวนการการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 5) การพัฒนาหลักสูตร ตลอดจนทำแผนและจัดหางบประมาณ จัดให้มีการฝึกอบรม บุคลากรให้ได้รับการอบรมศึกษาดูงานเกี่ยวกับด้านการพัฒนาเด็กเล็ก ปลูกฝังวินัยในตนเอง ชุมชนสามารถเข้ามาร่วมในการจัดทำหลักสูตร และสนับสนุนในเรื่องอื่น ๆ 6) การพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ให้ครอบคลุมทุกด้าน คือ (1) การเรียนเพื่อรู้โดยผสมผสานความรู้ทั่วไป (2) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (3) การเรียนรู้เพื่อจะอยู่

ร่วมกัน (4) การเรียนรู้เพื่อชีวิต เพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพของตนได้ดีขึ้น (นายวิบูลย์ คำทอง, 2566: สัมภาษณ์ 21 เมษายน) **2. ด้านการจัดการศึกษาสงเคราะห์เพื่อพระศาสนา** ได้แก่ 1) ตั้งกองทุนการศึกษา มอบทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนทุก ๆ ปี และจัดการเรียนการสอนวิชาชีพระดับพื้นฐานเพื่อส่งเสริมอาชีพ ท้องถิ่น 2) ทุ่มเทชีวิตเพื่องานพระศาสนา เป็นต้นแบบสำหรับพระสงฆ์ว่าการบวชเข้ามาแล้วต้องทำหน้าที่ ครูแทบทุกมิติของชีวิตให้ความรู้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ซึ่งจะ使人ได้พัฒนาศักยภาพ ของตนเอง มีความพร้อมที่จะทำประโยชน์ให้สังคม 3) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาเพื่อศาสนา ส่งเสริม เด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสให้เข้าถึงการศึกษามีโอกาสเรียน 4) มีความรับผิดชอบ ขยันต่อกิจกรรมของ สงฆ์ ปกครองลูกวัดแบบสามัคคีธรรม และเป็นผู้นำทางด้านการศึกษาในหมู่คณะสงฆ์และคนในชุมชน และ ในบทบาทหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอ ได้ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและ บาลี ให้พระภิกษุสามเณร และประชาชนได้ศึกษานักธรรมและธรรมศึกษา ชั้น ตรี-โท-เอก และมีการ ลงอุโบสถสวดฟังปาติโมกข์ทุกครึ่งเดือน (พระครูประโชติสุตตากรณ, 2566: สัมภาษณ์ 21 เมษายน)

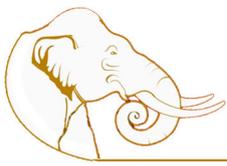
3. ด้านการจัดการศึกษาสงเคราะห์เพื่อสังคม ได้แก่ 1) จัดให้มีหน่วยงานพระธรรมทูตออกเผยแผ่ พระพุทธศาสนาเป็นประจำทุกปี ให้ความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแก่ญาติโยมและหน่วยงานต่าง ๆ 2) อนุเคราะห์สังคมและชุมชนในสถานศึกษาต่าง ๆ โดยให้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาสงเคราะห์ และเปิด เป็นศูนย์อบรมพัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พัฒนาคณะธรรมจริยธรรมเสริมการเรียนภาควิชาบังคับ รวมถึง สนับสนุนเปิดโอกาสให้แก่เด็กและคนทั่วไปเข้ามาบวชเรียน 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยให้ชุมชนร่วมกันพัฒนาสังคมและชุมชน ใน 5 ด้าน คือ (1) ด้านเศรษฐกิจ กิจกรรม เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เช่น โดยมีวิทยากรจากโรงเรียนสารพัดช่าง และศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานมาฝึก อาชีพให้กับชุมชน (2) ด้านการเมือง กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย เช่น จัดให้มีการเลือกตั้งผู้นำชุมชนตาม ระบอบประชาธิปไตย (3) ด้านสังคม กิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ เช่น การเทศนาธรรม การเรียนธรรมะ ในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น (4) ด้านสิ่งแวดล้อม กิจกรรมรักษาล้างงานและสิ่งแวดล้อม เช่น การไม่เผาหญ้าและเผาขยะ การแยกขยะ นำขยะไปรีไซเคิล เป็นต้น (5) ด้านศิลปวัฒนธรรม กิจกรรม เพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เช่น การมีส่วนร่วมระหว่างวัดกับชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา บุญประเพณีสารทเดือนสิบ เป็นต้น (พระมหาสมบัติ อุชฺชาโร, 2566: สัมภาษณ์ 20 เมษายน) **4. ด้านการจัดการศึกษาสงเคราะห์** ได้แก่ 1) จัดการศึกษาสงเคราะห์ 3 ด้าน คือ (1) โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (2) สอนศีลธรรมในโรงเรียน (3) ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด 2) จัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนในชุมชนให้ห่างไกลไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดทุก ชนิด โดยนำหลักพระพุทธศาสนาพัฒนากาย วาจา ใจ ไปเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำรงชีวิต 3) มอบ ทุนการศึกษาให้แก่ลูกพระลูกเณร ตลอดจนเด็กนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี 4) อบรม คุณธรรมจริยธรรม และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไป (พระครูมงคล รัตนารักษ์, 2566: สัมภาษณ์ 23 เมษายน) **5. ด้านการศึกษาสงเคราะห์พัฒนาคุณภาพชีวิต** ได้แก่ 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านกาย ท่านได้ให้ญาติโยมดูแลสุขภาพของตนเอง เช่น สอนเดินจงกรม และ

นั่งสมาธิ เป็นต้น 2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ท่านได้เทศน์สอนให้ญาติโยม รักษาศีล 5 ไหว้พระ สวดมนต์ ระลึกถึงคุณความดีของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จะทำให้เข้าใจคำสอนของพระพุทธองค์มากขึ้น มีสติจดจ่ออยู่กับบทสวดมนต์ ผลจากการสวดมนต์ และปฏิบัติธรรม ทำให้เกิดความปิติทางใจ จิตใจสงบ เย็นสบาย เบิกบาน และสดชื่น ความเครียดหายไป มีเมตตาและให้อภัยผู้อื่น 3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม ท่านได้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพที่มีประโยชน์ต่อประเทศชาติ เช่น ท่านได้อบรมสั่งสอนศิษย์ให้แก้ปัญญารู้คุณบิดามารดา ประพฤติตนถูกต้องตามหลักกฎหมายและศีลธรรม โดยเฉพาะให้วัดเป็น ศูนย์รวมน้ำใจของชุมชนในการสอนวิชาชีพระดับประชาชนฟรี เพื่อนำไปประกอบสัมมาอาชีพ การดำเนินชีวิตให้ละเว้นจากอบายมุขและยาเสพติดทั้งปวง 4) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา ท่านได้เทศน์สอนให้ ทราบผลจากการรักษาศีล 5 ไหว้พระ สวดมนต์ทำให้ทราบความหมายของบทสวดมนต์ และปฏิบัติธรรม นำหลักทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต จะทำให้รู้เท่าทันอารมณ์ มีความคิดสร้างสรรค์ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยสติปัญญา (นายสมบุรณ์ คันโททอง, 2566: สัมภาษณ์ 20 เมษายน)

อภิปรายผลการวิจัย

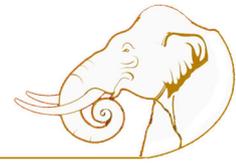
แนวคิดเรื่องการจัดการศึกษาสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา เป็นแนวคิดที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกำหนดให้ภิกษุปฏิบัติอย่างหนึ่งใน 2 อย่าง คือ คันถุระและวิปัสสนาธุระ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548: 26) พระสงฆ์ได้รับการสั่งสอนจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรงบ้าง จากพระอรหันต์สาวกบ้างแล้วท่องจำไว้ด้วยปาก (มุขปาฐะ) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561: 970) ซึ่งเป็นการเรียนหลักธรรมเรียกว่า คันถุระ เมื่อเรียนแล้วนำไปปฏิบัติเรียกว่า วิปัสสนาธุระ (ปาณิศา จินดานุรักษ์, 2563: 93) ซึ่งให้ความสำคัญระหว่างศิษย์กับอาจารย์ คือ อุปัชฌาย์กับสัทธวิहारิก และอาจารย์กับอันเตวาสิก โดยเฉพาะในช่วง 5 พรรษาแรก หรือนวภูมิต้องให้มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นมากที่สุด ในการสงเคราะห์สมัยพุทธกาล การบำเพ็ญกรณียกิจของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระสาวก มีวัตถุประสงค์และขอบเขตกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากพุทธพจน์ตั้งแต่ครั้งแรกที่ทรงส่งสาวกออกประกาศพระศาสนา อันเป็นแนวทางแห่งการสงเคราะห์เวไนยสัตว์โลกที่พระองค์ทรงมีความปรารถนาให้พระสงฆ์สาวกได้ถือปฏิบัติเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านการสาธารณสงเคราะห์แก่ชาวโลก (ส.ส. (ไทย) 15/141/179-180) พระสงฆ์สาวกจึงมีภาระหน้าที่อันสำคัญที่ต้องการสงเคราะห์แก่ประชาชนเพื่อให้พ้นจากความทุกข์ทั้งหลาย ซึ่งมีหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์ เช่น สังคหวัตถุ 4 (อง.อรรถก. (ไทย) 23/24/267)พรหมวิหาร 4 (ที.ม. (ไทย) 10/327/256-257) อิทธิบาท 4 (อภิ.วิ. (ไทย) 35/431/342) และสัพบุรีธรรม 7 (อง.สตุตค. (ไทย) 23/68/143-146) เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **บัญญัติ นาคมุจลิน (2556: 65)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนาทายาท ที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า สภาพการพัฒนาศาสนาทายาทในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดขอนแก่น เป็นการพัฒนาในลักษณะการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นการศึกษารูปแบบพิเศษมี 3 แผนก คือ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา การจัดการศึกษาของสถานศึกษาดำเนินไปตามนโยบายรัฐ และมหาเถรสมาคม มีสำนักงาน

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ และกระทรวงศึกษาธิการคอยกำกับดูแลด้านหลักสูตร ด้านการวัดผลประเมินผล และการจัดสรรงบประมาณ ส่วนการบริหารจัดการให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส ในการพัฒนาศาสนทายาท ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ต้องให้ได้รับการพัฒนาคุณลักษณะด้านวิชาการและการศึกษาเชิงพุทธโดย บูรณาการเข้ากับทฤษฎีไตรสิกขาของพระพุทธเจ้า ทฤษฎีแรงจูงใจ และทฤษฎีบุคลิกภาพของนักจิตวิทยา สมัยใหม่

สรุป จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว พบว่า แนวคิดที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกำหนดให้ภิกษุปฏิบัติ คือ คันถุระและวิปัสสนาธุระนั้น ในการพัฒนาศาสนทายาท ภาครัฐหรือองค์กรสงฆ์ ควรนำแนวคิดดังกล่าวไปพัฒนาต่อยอด เช่น การนำทฤษฎีการมีส่วนร่วมไปพัฒนาด้านวิปัสสนาธุระ โดยการปรับ ศาสตร์เข้าหาพระพุทธศาสนา คือใช้พระพุทธศาสนาเป็นตัวตั้ง และนำศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายเสริมพระพุทธศาสนา วิธีนี้ใช้ข้อดีความรู้ในศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายสนับสนุนพระพุทธศาสนาให้ดูทันสมัย และมีเหตุผลเป็นที่ยอมรับได้ง่ายขึ้น

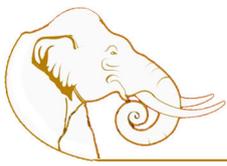
แนวคิดเรื่องการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ เป็นการจัดการศึกษาที่ให้โอกาสแก่ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล สถาบันการศึกษา หรือบุคคลที่กำลังศึกษา ให้ได้ศึกษาอย่างต่อเนื่องตามสมควร เปิดโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ที่ไม่มีโอกาสได้เรียนได้ศึกษา ฝึกอบรมความรู้ต่าง ๆ แก่ประชาชน โดยเป็นการจัดการศึกษาที่วัด และคณะสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการเพื่อสนอง ต่อนโยบายของรัฐ การศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจของคณะสงฆ์ แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ 1) การศึกษาที่ ดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ประชาชน หรือพระภิกษุสามเณร ซึ่งการตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียน จัดอยู่ใน การศึกษาสงเคราะห์ที่เป็นงานของคณะสงฆ์ มีหลักเกณฑ์และวิธีการตามประกาศของมหาเถรสมาคม และ ข้อบัญญัติที่กำหนดไว้ 2) การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษาหรือบุคคลที่กำลังศึกษา เช่น จัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น และเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อเติมเต็มให้กับ การศึกษาอีกลักษณะหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมุ่งพัฒนาเด็กขาดโอกาสทางการศึกษาให้เป็นผู้มี ความรู้ความสามารถมีทักษะในการดำรงชีพ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม ตามหลักการที่ กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ได้แก่ (1) เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาอัน เนื่องมาจากปัญหาทางสภาพภูมิศาสตร์ ได้แก่ เด็กชาวเขา ชาวเรือ ชาวเกาะ เด็กต่างเชื้อชาติศาสนาและ วัฒนธรรม (2) เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาอันเนื่องมาจากปัญหาทางสังคม เช่น เด็กที่ครอบครัวหย่าร้าง เด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางร่างกาย หรือเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ เด็กที่มีความเสี่ยงสูงต่อการถูกชักนำไป ประกอบอาชีพอันไม่พึงประสงค์ เด็กที่ครอบครัวมีปัญหาเสพติด เป็นต้น (3) เด็กที่ขาดโอกาสทาง การศึกษาอันเนื่องมาจากปัญหาทางการเมือง ได้แก่ เด็กที่เป็นบุตรหลานของผู้ได้รับภัยผู้พลีภัย ชายแดนบุตรหลานของผู้ที่มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ (4) เด็กยากจนที่มีความสามารถ พิเศษเฉพาะทางและปัญญาเป็นเลิศ (5) การศึกษาสงเคราะห์เป็นประโยชน์ต่อชุมชน คือ 1. เป็นการศึกษา เพื่อสงเคราะห์พระภิกษุ สามเณร และประชาชนทั่วไป 2. ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนของชาติ คนที่ขาดโอกาสได้มีการศึกษา 3. ทำให้ประชาชนในชุมชนที่ประสบปัญหาเดือดร้อน สามารถพึ่งพาตัวเองได้

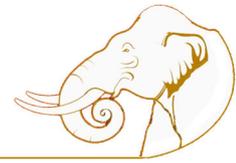
4. ทำให้ทั้งผู้สงเคราะห์และถูกสงเคราะห์ ร่วมกันแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็น นำไปสู่การพัฒนาแก้ไขจุด
 5. ช่วยพัฒนาบุคลากรของชุมชน มีหลักธรรมในการดำเนินชีวิต 6. ทำให้ได้ช่วยเหลือเด็กหลายกลุ่ม เช่น
 เด็กที่ยากจน เด็กด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษา เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูวินัยธร
 ภาณุวัฒน์ อติพโล (พุลพั้ว) (2560 : 1-2)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการจัดการศึกษา
 สงเคราะห์ในเขตบางคอแหลมเขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาท
 พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบาง
 คอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน
 พบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน
 ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารวิชาการ และด้านการบริหารบุคคล ตามลำดับ 2. ผลการ
 เปรียบเทียบ พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการจัดการศึกษา
 สงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
 ที่ระดับ 0.05 ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสามัญวุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษา
 บาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาท พระสงฆ์ในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยาน
 นาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน 3. ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการจัดการ
 การศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร พบว่า พระสงฆ์บาง
 รูปไม่เข้าใจในระบบการบริหารวิชาการ ส่วนใหญ่ไม่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร หรือถึงแม้
 มีการประเมินผลแต่ก็ไม่ได้เอามาใช้ในการพัฒนาบุคลากร ไม่มีการจัดระบบฐานข้อมูลในองค์กรที่สำคัญคือ
 งบประมาณที่ได้รับมีไม่เพียงพอต่อการบริหารงาน แนวทางการพัฒนาบทบาทสงฆ์ในการจัดการศึกษา
 สงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร มีดังนี้ คือ พระสงฆ์ควรจะมีการ
 ประเมินผลการจัดการเรียนการสอน และนำผลการประเมินที่ได้มาเป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางในการ
 พัฒนาการจัดการในเรื่องต่าง ๆ รวมถึงการจัดสวัสดิการแก่ครูผู้สอนและเจ้าหน้าที่ ควรจะมีการจัดเก็บข้อมูล
 ไว้อย่างเป็นระบบ ควรมีการปรับปรุงอาคารสถานที่ รวมทั้งห้องเรียนให้มีสภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และควร
 มีการวางแผนจัดหาทุนจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อใช้ในการบริหารอย่างเป็นรูปธรรม

สรุป จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว พบว่า บทบาทของพระสงฆ์มีความสำคัญในการจัดการ
 การศึกษาสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ เช่น งานวิชาการ งานบุคคล การจัดการเรียนการสอน รวมถึงการจัด
 สวัสดิการแก่ครูผู้สอนและเจ้าหน้าที่ รวมถึงการนำปัญหา และอุปสรรค ปรึกษาหารือกันในที่ประชุม และ
 ระดมสมอง เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น แล้วนำผลสรุปนั้นปรับปรุง และพัฒนาการบริหารจัด
 การศึกษาต่อไป

บทบาทในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของพระครูศรีปริยัติวราภรณ์ (ทองสุข จิตตสาโร)
 มี 5 ด้าน ดังนี้ 1) **ด้านการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์** ได้แก่ หลักความเสมอภาคทางการศึกษา หลักการ
 พัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง หลักบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิต หลักความสอดคล้องกับปัญหา
 ความต้องการและความถนัดของผู้เรียน การพัฒนาหลักสูตรตลอดจนทำแผนและจัดหางบประมาณ และ

การพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ให้ครอบคลุมทุกด้าน 2) **ด้านการจัดการศึกษาสงเคราะห์เพื่อพระศาสนา** เช่น ตั้งกองทุนการศึกษาแล้วนำดอกผลมามอบทุนแก่เด็กนักเรียน จัดเลี้ยงอาหารกลางวัน จัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน และจัดการเรียนการสอนวิชาชีพขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมอาชีพท้องถิ่น ส่งเสริมโครงการบวชภาคฤดูร้อน โครงการธรรมะในชุมชน ส่งเสริมเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสให้เข้าถึงการศึกษา สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี เป็นต้น 3) **ด้านการจัดการศึกษาสงเคราะห์เพื่อสังคม** ได้แก่ (1) จัดให้มีหน่วยงานพระธรรมทูตออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตอำเภอโนนนารายณ์ (2) อนุเคราะห์สังคมและชุมชนทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ในสถานศึกษา ต่าง ๆ โดยให้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาสงเคราะห์ (3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เช่น ด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านการเมือง กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ด้านศิลปวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมระหว่างวัดกับชุมชนในกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น 4) **ด้านการจัดการศึกษาสงเคราะห์** ได้แก่ (1) จัดการศึกษาสงเคราะห์ 3 ด้าน คือ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สอนศีลธรรมในโรงเรียน และศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โดยคณะสงฆ์อำเภอโนนนารายณ์ ได้แบ่งหน้าที่รับผิดชอบโดยคำนึงถึงศักยภาพของแต่ละบุคคล (2) จัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนในชุมชนให้ห่างไกลไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดทุกชนิด โดยนำหลักพระพุทธศาสนาพัฒนากาย วาจา ใจ (3) มอบทุนการศึกษาให้แก่ลูกพระลูกเณร ตลอดจนเด็กนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี และ (4) อบรมคุณธรรมจริยธรรม และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไป 5) **ด้านการศึกษาสงเคราะห์พัฒนาคุณภาพชีวิต** ได้แก่ (1) ด้านกาย การดูแลสุขภาพของตนเอง เช่น เดินจงกรม และนั่งสมาธิ ทำให้ร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ (2) ด้านจิตใจ การรักษาศีล 5 ไหว้พระ สวดมนต์ ทำให้จิตใจสงบ มีเมตตา และให้อภัยผู้อื่น (3) ด้านสังคม วัดเป็นศูนย์รวมน้ำใจของชุมชนในการสอนวิชาชีพให้แก่ประชาชนโดยไม่มีค่าใช้จ่าย (4) ด้านปัญญา การนำหลักทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยสติปัญญา สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระอุบล สุชาโต (2559 : 25)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา” การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาของพระสงฆ์ในอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.27 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการพัฒนาชุมชนด้านสาธารณสุข ด้านการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ ด้านการพัฒนาชุมชนด้านสังคม ด้านการพัฒนาชุมชนด้านวัฒนธรรม และด้านการพัฒนาชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบ บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร พบว่า ประชาชนที่มีความคิดต่อบทบาทพระสงฆ์

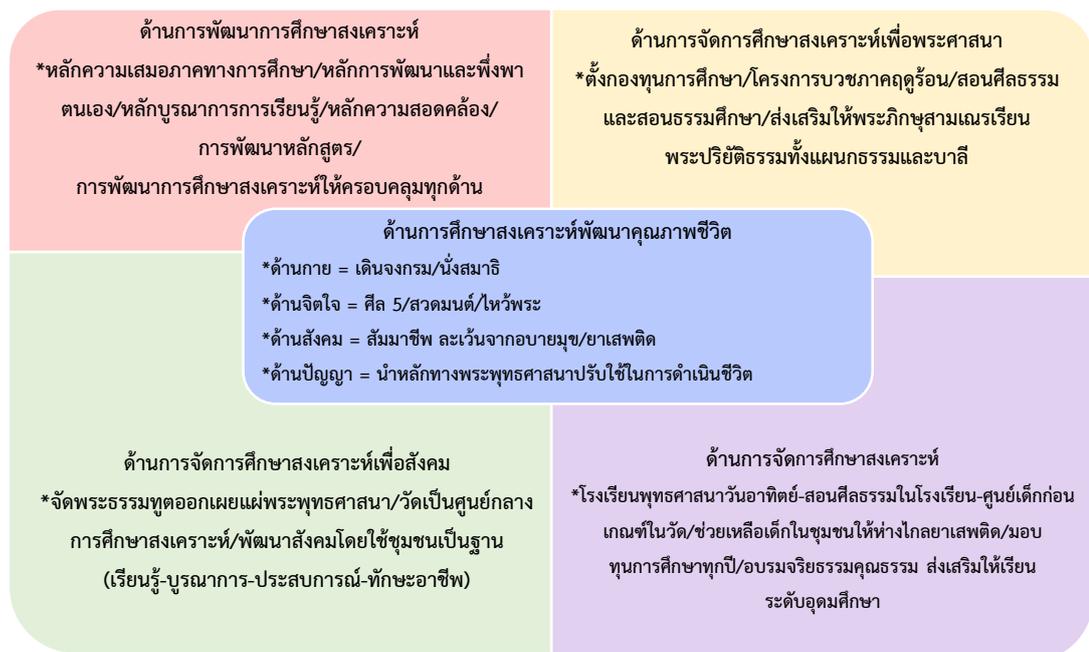
ในการพัฒนาชุมชน อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ในด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และอาชีพไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุป จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว พบว่า ส่วนใหญ่แล้วมีบทบาทในการพัฒนาในแต่ละด้าน คล้าย ๆ กัน ซึ่งมีประเด็นหลักคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อาจกล่าวได้ว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรอันเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติในอีกบริบทหนึ่ง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการอภิปรายผลมีความสำคัญมาก สำหรับการศึกษาวิจัยในแต่ละเรื่องเพราะ ผู้วิจัยต้องศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาศึกษาเปรียบเทียบหาความสอดคล้อง หรือไม่มีความสอดคล้องกันกับงานวิจัยที่ทำ เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปพลวัตในการทำวิจัยให้ดียิ่งขึ้นในครั้งต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลจากการวิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระครูศรีปริยัติวราภรณ์ (ทองสุข จิตตสโร)” ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

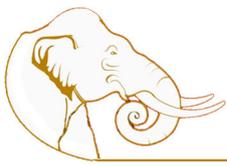

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐ องค์กรสงฆ์ หรือคณะสงฆ์ ควรให้ความสำคัญการศึกษาสงเคราะห์ในชุมชน โดยการประสานกันอย่างมียุทธศาสตร์ในการจัดการร่วมกันระหว่าง ภาครัฐ วัด บ้าน โรงเรียน และชุมชน ในการพัฒนาระบบการศึกษาสงเคราะห์อย่างเป็นรูปธรรม

2. ควรปรับปรุงแผนการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ให้ตอบสนองต่อสังคมในยุคศตวรรษที่ 21 นำพระพุทธศาสนาพัฒนาร่วมกับกำลังคน และเทคโนโลยีมากยิ่งขึ้น โดยยึดหลักกฎระเบียบ แบบแผนทางสังคม และพระธรรมวินัยอันดีงาม

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์ สามารถนำไปปรับใช้ในการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ ให้เหมาะสมกับโรงเรียนหรือสถานที่จัดการศึกษาสงเคราะห์ เพื่อให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. การศึกษาสงเคราะห์นั้นถือว่ามีค่าสำคัญเป็นอย่างมากเพราะชุมชน และเยาวชนจะได้รู้แนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ควรสร้างเครือข่ายเพื่อลดภาระงาน ควรสร้างทีมงานไว้เพื่อสนองและสืบสานงาน และควรนำการศึกษาสงเคราะห์ทางพระพุทธศาสนาไปเป็นแนวทางและบรรจุไว้ในหลักสูตรการสอนในชั้นประถมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา และอุดมศึกษาของรัฐต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยการพลวัตการศึกษาสงเคราะห์ในยุคโลกาภิวัตน์
2. ควรศึกษาวิจัยการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการศึกษาสงเคราะห์

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2538). *คู่มือการบริหารศึกษาคณะสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- นายวิบูลย์ คำทอง. (2566). ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองแวง. *สัมภาษณ์* 21 เมษายน.
- นายสุขใจ ไพเราะ. (2566). ครูโรงเรียนนารายณ์คำผงวิทยา. *สัมภาษณ์* 20 เมษายน.
- นายสมบูรณ์ คันโททอง. (2566). ผู้ใหญ่บ้านยางชุม. *สัมภาษณ์* 20 เมษายน.
- นายสมศักดิ์ ไหมทอง. (2566). ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านชุมดิน. *สัมภาษณ์* 24 เมษายน.
- ปัญญายุทธ นาคมุจลิน. (2556). *รูปแบบการพัฒนาศาสนาทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา*.
ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปาณิสรา จินดานุรักษ์. (2563). ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการศึกษาของพระภิกษุในสังคมปัจจุบัน: กรณีพระภิกษุเรียนทางโลก. สถาบันพัฒนาพระปริยัติธรรม. *วารสารมจร ปรัชญาปริทรรศน์*, 3 (1), 95.
- พระครูประโชติสุตตากรณี. (2566). เจ้าคณะตำบลหนองเทพ เขต 1. *สัมภาษณ์* 21 เมษายน.
- พระครูพิพิธธรรมมานุศาสตร์. (2566). เจ้าอาวาสวัดบุปผาราม. *สัมภาษณ์* 20 เมษายน.
- พระครูมงคลรัตนากิรักษ์. (2566). รองเจ้าคณะอำเภอโนนนารายณ์. *สัมภาษณ์* 23 เมษายน.

- พระครูวินัยธรภาณุวัฒน์ อดิพโล (พลพัว). (2560). *บทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขต บางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระครูศรีปริยัติวรารักษ์ (ทองสุข จิตตสาโร). (2557). *นวกเทศนา 15 นาที. จัดพิมพ์ถวายมฤตาสักการะใน พิธีฉลองเลื่อนสมณศักดิ์ สัณญาบัตร พัดยศ เป็นเจ้าคณะอำเภอชั้นพิเศษ และฉลองปริญญาบัตร ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.*
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2548). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์จำกัด.*
- _____. (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 31. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.*
- _____. (2555). *พระพุทธศาสนาในเอเชีย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนา ของธรรมสภา.*
- พระมหาคณานนต์ จารุณโณ. (2566). เจ้าคณะตำบลโนน. *สัมภาษณ์ 21 เมษายน.*
- พระมหาสมบัติ อุชจาโร. (2566). เจ้าอาวาสวัดบ้านหนองพวง. *สัมภาษณ์ 20 เมษายน.*
- พระราชปริยัติกวี. (2562). *การศึกษาสงฆ์สมัยพุทธกาล. สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระสัญญาชัย ปิยธมโม. (2566). รองเจ้าคณะตำบลโนน. *สัมภาษณ์ 23 เมษายน.*
- พระสมุห์วศิน วิสุทโธ (พงษ์ศักดิ์). (2563). พระสงฆ์การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์: บทบาทและความสำคัญ. *วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ, 2 (1), 358.*
- พระอธิการบุญนาค รุกขิตธมโม. (2566). เจ้าอาวาสวัดศรีสะอาด. *สัมภาษณ์ 21 เมษายน.*
- พระอุบล สุชาโต (มะนาวนอก). (2559). *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอโนนไทย จังหวัด นครราชสีมา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*